

Vaszary János (1867-1939)

Versailles, 1925

Olaj, karton 48 x 67 cm

Jelezve balra lent: Vaszary J.

Irodalom:

- Haulisch Lenke: Vaszary János. Budapest, 1978.
- Bálint Jenő: Vaszary János művészete. Budapest, 1923.
- Petrovics Elek és Kárpáti Aurél: Vaszary. Budapest, 1941.
- Radocsay Dénes: Vaszary János naplója. Szépművészet, 1944. 11. sz.
- László Gyula: Vaszary János emlékezete. Somogyi Almanach 9. 1967.
- Mezei Ottó: Vaszary János és/vagy az új reneszánsz. Vaszary János összegyűjtött írásai. Budapest, 1996.
- Vaszary János gyűjteményes kiállítása. Polgár Galéria, 1998. katalógus

Kiállítva:

- KUT 3. Nagy Kiállítás, 1926. Ernst Múzeum
- Neuezeitliche Ungarische Ausstellung. Nürnberg, Morishalle, 1929. 389.tétel
- Szépművészeti Kiállítások Magyar Mesterek Műveiből. Vándorkiállítás-sorozat (Győr, Sopron, Nagykanizsa), 1931.

Vaszary János művészetében jelentős változást hozott 1925-ös párizsi útja. A fekete alap helyett fehérre kezdett festeni. László Gyula visszaemlékezése szerint "a festőkés helyett, és vastag festéktömegek helyett széles ecsettel fest és vékonyan, szinte vízfestés-szerűen viszi fel a vászonra a terpentinnel oldott olajfestéket." Persze a változás jelei már korábban felfedezhetők, mégis az 1925-ös út egy új stílus kialakításának ígéretét hozta, melynek kiteljesítése az elkövetkezendő éveken át lényegében Vaszary haláláig tartott.

A *Versailles* (1925) című festmény már az új program jegyében készült, és azoknak a ritka képeknek a sorába tartozik, melyek elsőként tudósítanak a művész festészetében megjelenő újításokról.

Egy tavaszi napon Versailles parkjában kényelmesen sétáló társaságot láthatunk. A szokványos jelenetben mégis van valami különös, ami kiemeli a képet a hétköznapiságból. Szerencsére rendelkezésünkre áll a festmény alapjául szolgáló tusrajz-vázlat (MNG Grafikai osztály), mely a kulcsot adhatja a helyes értelmezéshez. A rajz minden valószínűséggel a helyszínen született, datálása szerint 1925. IV. 23-án. Pillanatnyi festői rögzítése a látványnak, pontosan abból a nézetből, ahonnan a festmény is készült. A részletek többnyire megegyeznek a festményével, szembetűnő különbséget az utóbbi javára az épület nagyobb távlatba történő helyezése, illetve az alakok feltűnése jelenti. A tágabb perspektíva alkalmazása lehetőséget adott a festmény alap-

Vaszary János (archív fotó)

20. ▶

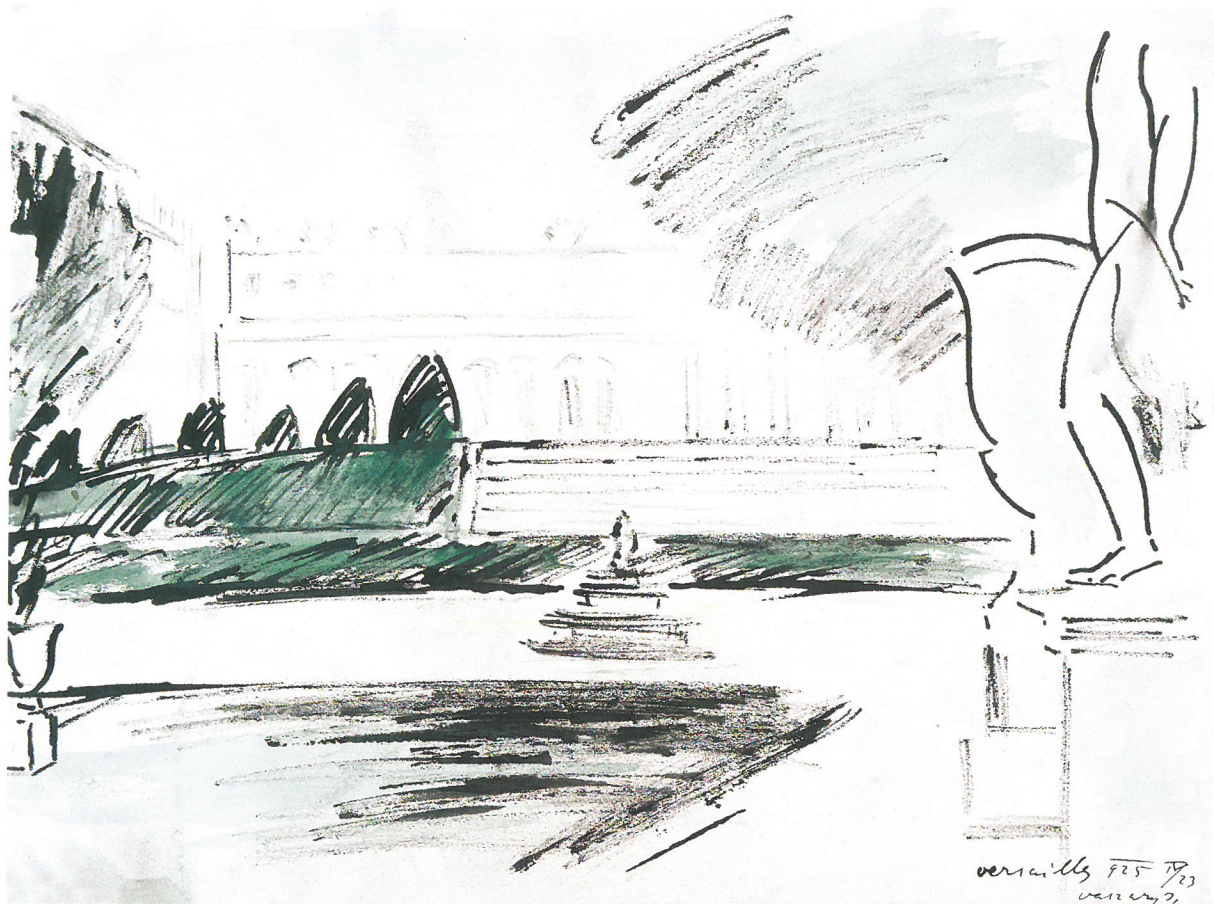
Vaszary János (1867-1939)

Versailles, 1925

Olaj, karton 48 x 67 cm

Jelezve balra lent: Vaszary J.

Kikiáltási ár: 3.000.000. Ft

Vaszary János: Versailles (vázlat) 1925

hangját meghatározó élénk zöld kiterjesztésére, ennek következtében azonban a kompozíció egyensúlya megbillent, az előtér üressé vált. Megoldásként a zöld ellenpontjával, kompozicionális elemként a művész figurákat festett a képre. Vaszary vázlatkönyvében fennmaradt rajzok szerint, ugyanezen a napon, tehát április 23-án különböző zsáner jeleneteket, mint például babakocsi körül ülő beszélgető nőket is rögzített, sőt ugyanitt hosszás megjegyzéseket közölt a párizsi nők divatos viseleteiről. (MNG-Adattár, 6250-1954) Képünk sétálói furcsa kettősséggel rendelkeznek, létük egyszerre valós és fiktív, hiszen a kor szerinti divatnak megfelelően öltözött előkelő urak és hölgyek megjelenését elsősorban a forma hívta elő, tartalmilag lényegében nincs kapcsolódásuk a képhez. Ornamensként utólag, kollázszerűen szinte "ráragasztva" kerültek rá a festményre. Ezt a feltételezést erősíti, és a mester alkotói módszerére világít rá az alábbi két történet:

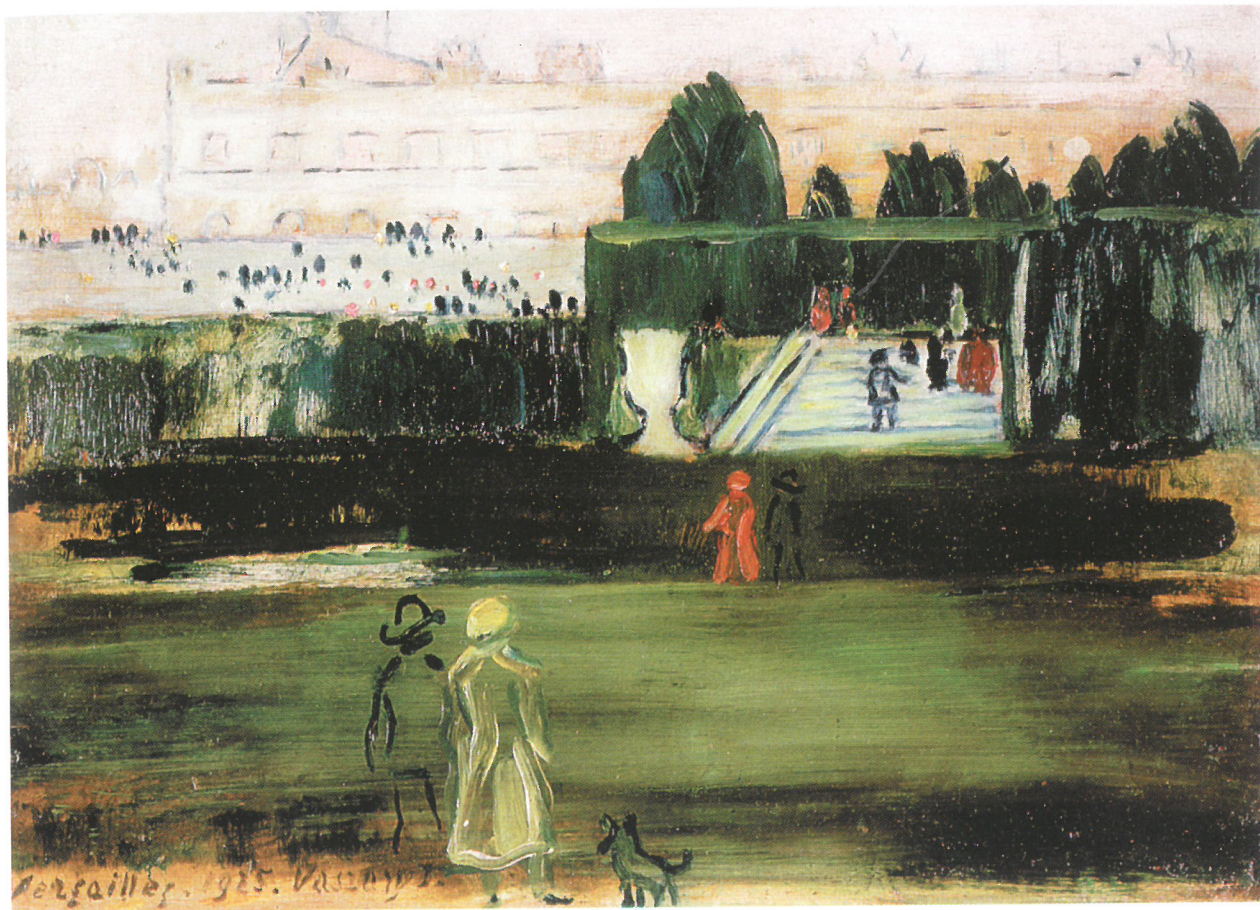
Révész István, Vaszary János jó barátja, mecénása, lényegében művészi hagyatékának örököse, a következőképpen számolt be *Az assisi Szent Ferenc templom* (1934) című kép keletkezéséről. "Vaszary szénrel felvázolta a képet, s azután széles ecsettel odafestette a mérges-kék eget, a többi színt ahhoz igyekezett hangolni. De napról napra halasztódott a kép befejezése, mert akárhogyan is fokozta a meleg okkerek az épületeken, ezek nem bírták úgy egyensúlyozni az ég

kékjét. Egyszer csak telefonál Révész Istvánnak, hogy a kép készen van, átvehető. Ekkor látta a megrendelő, hogy az előtérbe illesztett piros taláros pap égő színe adta meg végül is a kép egyensúlyát. Előzőleg ez nem volt ott."

Egy másik történet szerint egyik tanítványának, aki éppen egy tájképet festett, a következőket mondta a mester: "... a tájkép felborul, ide még egy fa kellene az ellensúlyozásra. Vajsza (ti. a tanítvány) rámutatott a tájra, hogy ott nincs fa. De van a háta mögött, mondta Vaszary, azt fesse oda." (László Gyula)

Egy Versailles-ban eltöltött nap élménye számos képi variációt eredményezett. (Révész gyűjtemény, Eisenberger Jenő gyűjteménye) Az utólagos ráfestést bizonyítja az egyik olajváltozat, ahol a művész a "túl sok" méregzöld egyensúlyozására sétáló alakok kontúrait festette rá, melyeket végül nem töltött ki színnel, talán abból az indíttatásból, hogy az üres-teli színfelületek játékát kihasználja. Szellemes megoldást mutat képünknel a két hármast csoport létrehozása, az egyik oldalon két férfi vesz közre egy nőt, a másik oldalon egy férfi kísér két nőt, mégis ruhájuk színe, illetve viselkedésük alapján egy társasághoz tartozónak vélhetjük őket. (A fekete és a rózsaszín egymásnak felelget)

A festmény létrejöttének folyamata tehát a következő: a szabadban rögzített mesteri vázlat a látványt másolja. Az ebből kiinduló festmény azonban már a festészet absztrakt

Vaszary János: Versailles 1925

törvényei által meghatározott mű, ahol a valóság csak az élmény közvetítésére szolgál. Petrovics Elekhez írott levelében Vaszary így nyilatkozik a természet utáni festésről: "Egyáltalán, mint soha, most se tudtam a természetet képnek tekinteni, ahogy megjelent hanem átalakítottam." (MNG Adattár, 2193/1928)

Vaszary feljegyzéseiből kitűnik, hogy párizsi tartózkodása alatt rengeteg képszalont látogatott meg, ahol inspirációkat szerezhetett festészete számára. Észrevételeit, hol skicc, hol írás formájában rögzítette. A tájképfestéssel kapcsolatosan a vékony rétegben, lapos, széles ecsetvonásokkal történő módszerrel említette, illetve a folthatást emelte ki. Képünk a friss élmények, benyomások hatása alatt készült el. Az áttetszőséget hangsúlyozta az alap kihagyásával, így a kilátszó rusztikus felület a kép alkotóelemévé vált.

A művész a Salon des Indépendants termeit járva a következőket állapított meg: "Amint tovább haladunk, lépésről lépésre nő biztonsági érzetünk; ezt a posztimpreszionistáknak köszönhetjük. A kiállításra nézve döntő jelentőségű, hogy az a piktúra van legerőteljesebben képviselve, mely a látható világon épül fel, tehát az optika és a dekoratív művészet eszközeivel hat." (Párizsi napok, 1925)

A kortársak közül ekkor az École de Paris posztimpreszionista képviselői többek között Matisse, Van Dongen és Dufy jelentették számára az értéket.

Vaszary Párizsban sorra látogatta a divatos műkereskedőket, volt többek között Cheronnál, Rosenbergnél, Bernheimnél. A magabiztosság, lelkesültség jellemezte ebben az időben. Anyagi helyzetének javulása lehetővé tette hosszabb külföldi tartózkodásait is, a magángyűjtők és kereskedők szívesen vásároltak tőle. Művészi tekintélye itthon is megnőtt, a KUT legbefolyásosabb tagjaként vett részt az 1926-os harmadik tavaszi nagy bemutatón. Ezen a csoportkiállításon egyértelműen festészete játszotta a főszerepet, művei egy egész terem betöltöttek, sőt elszórtan a többi teremben is kiállított grafikákat. Az utolsó év (1925 tavaszától) művészi termését mutatta itt be. A Versailles téma több variációja mellett többek között a *Café de la Paix teraszán*, a *Mistinguette* című munkákat láthatta a közönség, melyek szintén párizsi életének eredményei. Ha képzeletben körberaknánk festményünket ezekkel a könnyed, a mondán világ inspirálta művekkel, egy közös vonás a műfaji különbözőség ellenére rögtön kítűnne: ekkor készült képeit a megszerzett szakmai tudás magabiztos alkalmazása, a korlátozás nélküli alkotói szabadság és a leleményes invenció páratlan egysége jellemzi.

K.A.